

DE ZWARTE PARELS UIT FRIESLAND FRIESE PAARDEN: EEN PASSIE

Geschiedenis van het Friese paard

Ofschoon het Friese paardenras zeer oud is en in Nederland beschouwd moet worden als het enige overgebleven inlandse ras, gaat het nu gelukkig dus niet meer om een bijna uitstervend ras met een beangstigend kleine populatie, dat door de inspanning van een aantal "liefhebbers" moeizaam in stand wordt gehouden.

Toch is dat in twee perioden in 20e eeuw wel het geval geweest...

In het begin van onze jaartelling is het Friese paard al een geliefd paard voor de krijgsdienst: Omstreeks 150 na Chr. worden bereden Friese troepen door Romeinse geschiedschrijvers al vermeld in Britannia bij de muur van Hadrianus op de grens van Schotland en Engeland. De bekende Engelse schrijver Anthony Dent beschrijft de aanwezigheid van onafhankelijke Friese troepen bij Carlisle in de 4e eeuw na Christus. Zij zorgden voor hun eigen paarden en stonden niet als gewone troepen ingeschreven. Zeer waarschijnlijk ging het hier in beide gevallen om Friese huurlingen met Friese hengsten.

Dezelfde Anthony Dent en ook andere schrijvers vermelden dat Friese paarden de grondslag vormden voor "the Old English Black", de voorvader van het bekende Engelse Shire paardenras en van de Fell-pony, waarvan met name de laatste ook nu nog een opvallende gelijkenis met het Friese paard vertoont.

Willem de Veroveraar gebruikte bij de Slag bij Hastings, op 14 oktober 1066, paarden die grote overeenkomst vertoonden met Friese hengsten. De talloze afbeeldingen van ridders en edelen op het toernooiveld tonen paarden die ook in die tijd al Friese paarden werden genoemd.

Het is zeer aannemelijk dat het Friese paard, net als andere vertegenwoordigers van het West-Europese paard, tijdens de kruistochten en later de tachtigjarige oorlog invloed hebben ondergaan van Arabische en Andalusische hengsten. Het min of meer holle neusbeen, de zwanenhals en de draf geven wel enige steun aan zo'n vermoeden...

Het eerste schriftelijke bewijs voor het gebruik van de naam Fries paard wordt gevonden in een mededeling dat de Duitse keurvorst Johan Frederik van Saksen in 1544 op een Friese hengst naar de Rijksdag te Spiers kwam.

Ook in de slag bij Muhlberg, 3 jaar later, bereed Johan Frederik deze hengst en trok daarmee kennelijk veel aandacht, want keizer Karel V herkende de man van verre al aan zijn paard.

Heel bekend is de ets uit 1568 van de hengst Phryso, de hengst van Don Juan van Oostenrijk te Napels.

In de 17e eeuw vindt men de Friese paarden, naast bijvoorbeeld Spaanse paardenrassen terug in de diverse rijsscholen, waar de Hogeschool der rijkunst werd beoefend.

Ook toen al was het Friese paard behalve een geliefd paard voor de Hogeschool erg in trek als rijtuigpaard (carossier).

In de loop van de 18e en 19e eeuw gaat het gebruik van het Friese paard zich meer en meer beperken tot het deel van Nederland, dat we nu kennen als de provincie Friesland. Ongetwijfeld zal de onttakeling van de adelstand op het Europese continent van na de Franse Revolutie daar mede oorzaak van zijn geweest.

Op het Friese platteland aan het eind van de 19e eeuw is het Friese paard vooral het paard geworden van de rijkere "eigenerfde" boerenstand, die als uiting en bevestiging van zijn welstand 's zondags met 'sjees' en een tweespan Friese paarden ervoor ter kerke ging. Daarnaast werd het paard gebruikt voor "vertier" in de vorm van bijvoorbeeld kortebaandruverijen, dus "onder het zadel", of liever gezegd zonder zadel, want traditioneel werd het paard daarbij bereden met een kleine oranje deken als zadel op de rug.

In die tijd heeft het Friese paard enige vermaarde dravers gekend en het is vrijwel zeker dat het Friese paard in die tijd gebruikt is in de fokkerij van de Russische Orlov draver en ook in de in die tijd sterk opkomende fokkerij van de Amerikaanse dravers. Dan volgde, aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw een zeer moeilijke periode voor het Friese paard.

Het is de tijd, waarin het Friese paard moest wedijveren met zware paardenrassen van het Gronings-Oldenburger slag, de zogenaamde Bovenlanders. Deze concurrentieslag is haar bijna noodlottig geworden...

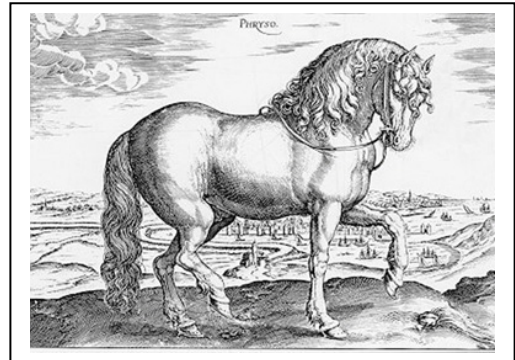
Naast incidentele ontspanning in de vorm van een ritje voor de sjees, het ringrijden op zondag was er vooral veel en zwaar werk op de boerderij en eigenlijk was dit paard met het bloed van een 'adellijke landjonker met talent voor dansen' daar niet helemaal voor geschikt.... Vele boeren gingen uiteindelijk over op de speciaal voor het zware werk gefokte Bovenlanders, of kruisten hun Friese paarden met zwaardere rassen. Dit werd bijna de ondergang van het Friese ras.

Op 1 mei 1879 werd daarom in café "De Drie Romers" te Roordahuizum het Friesch Paarden-Stamboek opgericht, door mensen die grote zorgen hadden over de toekomst van het oude ras. Daarmee was de oprichting van het eerste paardenstamboek van Nederland een feit.

Al spoedig werd duidelijk, dat van het registreren van de nog resterende Friese paarden in stamregisters een stimulerende invloed uitging op de fokkerij van het Friese paard. Toch bleef de toenemende populariteit van de Bovenlanders het Friese paard ernstig parten spelen en ging het in het begin van de 20e eeuw weer snel bergafwaarts.

In 1913 waren nog slechts 3 oudere stamboekhengsten voor de fokkerij beschikbaar, terwijl geen zicht was op aanvulling met jonge hengsten.... Zo goed als uitgestorven dus....

Zo'n honderdtal Friezen staken de koppen bij elkaar in het Oranjehotel in Leeuwarden en richtten naast het Stamboek een vereniging op om het Friese paard van een schijnbaar onafwendbare ondergang te behoeden. Door een uitgekiend en deskundig aankoop- en opfokbeleid van nog aanwezige, kwalitatief voldoende, volbloed hengstveulens, werd getracht de fokkerij nieuw leven in te blazen. En met succes: Zo bleef het Friese paard voor een zekere ondergang gespaard.

Het Friese paard heeft naast een fantastisch exterieur een karakter, dat zich laat kenmerken door vriendelijkheid, intelligentie, aanpassingsvermogen en een enorme bereidwilligheid om voor de mens te werken. Vooral dat karakter is er de oorzaak van geweest, dat er door de geschiedenis heen altijd mensen zijn geweest die voor haar door het vuur wilden gaan. 'Voorstanders' van de Bovenlanders waren vaak onevenredig hard in hun oordeel over het Friese paard: Die danste teveel voor de ploeg en daardoor ging nuttige energie verloren. Eigenlijk hadden zij ook wel een beetje gelijk, maar zij kenden niet de geschiedenis van het Friese paard en niet die diepe, diepe genegenheid van een mens en paard, zoals die bij Friezen zo vaak gezien wordt....

Na het dieptepunt van 1913 was er geen andere keuze: Het Friese paard moest kunnen concurreren met de Bovenlander. Dus moest op luxe worden toegegeven en op kracht worden gewonnen, wat leidde tot een wat kleiner en zwaarder type Fries paard. Zo ontstond een type, dat we nu niet graag meer zien, want nu willen we luxe en 'langgelijndheid'. Toen golden echter andere wetten, het was een bitter noodzakelijke aanpassing aan de eisen die de tijd stelde. Gelukkig lagen kenmerken als adel en luxe diep genoeg verankerd in de genetica van dit oude ras, want die zouden nog een cruciale rol gaan spelen in de meest recente en veel gelukkiger fase van haar geschiedenis. Echter zover was het nog niet.... Eerst zou het Friese paard nog eenmaal door het vuur van de naald moeten....

In de jaren zestig volgde een crisis in de fokkerij, waarvan de achtergronden veel onomkeerbaarder en onafwendbaarder waren dan de crisis van 1913. Ging het toen nog om een concurrentie tussen paardenrassen op regionaal niveau, nu ging het om de wereldwijde afschaffing van het paard als krachtbron op het agrarische bedrijf!

Door de in onverwacht hoog tempo voortschrijdende mechanisatie van het agrarisch bedrijf werden al heel snel alle paarden op de boerderij "overcomplete". Bij de meesten boeren ontbrak het aan geld en tijd om de paarden louter voor het plezier te aan te houden. De vooruitgang hield je niet tegen, maar ook was er veel verdriet: Het duurde vaak nog vele jaren voordat de nuchtere Fries weer zonder tranen kon vertellen over de dag dat de paarden weggingen.... Opnieuw werd het oude inlandse ras met de ondergang bedreigd.

In 1965, stonden nog maar zo'n 500 merries in de registers van het stamboek ingeschreven...

Ook toen weer stonden Friezen op om de noodklok over hun met uitsterven bedreigde Friese paard te luiden. Met man en macht trachtte men het naderend onheil te keren. Waarschijnlijk zouden deze pogingen, hoe hartverwarmend ook, op niets zijn uitgelopen, als niet juist op dat moment een zeer machtige factor het Friese paard te hulp zou schieten, namelijk de onstuitbare invloed van een zich verbeterende economie.

Door de toename in mogelijkheden om geld en vrije tijd te besteden aan ontspanning, kreeg het Friese paard nieuwe kansen: Het gebruik van het paard voor recreatieve doeleinden...

Vanuit een achterstand ontstond zelfs in een tweetal decennia een enorme voorsprong op vele andere rassen, waarbij al weer het uitzonderlijke zachte, intelligente en eerlijke karakter van het Friese paard van doorslaggevende betekenis is geweest. Doordat karakter is het paard uitzonderlijk geschikt voor recreatief gebruik door niet-van-huis-uit-paardenmensen. In korte tijd werden de mogelijkheden van het Friese paard voor een aangename en sportieve besteding van verworven vrije tijd herontdekt. In relatief zeer korte tijd werd opnieuw ontdekt wat voor fantastische eigenschappen het Friese paard latent bezat om de naar ontspanning en avontuur zoekende moderne mens te gerieven. Mogelijkheden die slechts te begrijpen zijn als men de geschiedenis van het Friese paard kent, mogelijkheden die reeds eeuwen verankert lagen in zijn genetische potenties... Zo bleek het Friese paard een ideale partner voor het aangespannen rijden in welke vorm dan ook. Maar ook de mogelijkheden van het paard voor de dressuur werden in korte tijd herontdekt.

Toen was er geen houden meer aan:

Bekende vierspanrijders als Leo Kraayenbrink en Tjeerd Veldstra kwamen op wereldniveau uit met hun vierspan Friezen in de samengestelde wedstrijdssport, Friezen werden steeds vaker gezien in de hogere regionen van de dressuur.

Maar boven alles werden de mogelijkheden van het Friese paard als showpaard opnieuw ontdekt. Imponerend in de tuigrubrieken maar ook in ....het circus. Als eerste na de oorlog in het circus Straszburger, maar tegenwoordig is er haast geen circus meer te vinden dat geen show heeft met Friese hengsten.

Eindelijk mochten de Friese paarden weer dansen.....!

De fokkerij van het Friese paard

De in korte tijd toegenomen vraag naar goede Friese paarden bracht tegelijkertijd foktechnisch een enorm groot gevaar met zich mee. Hoe zou bij zo'n sterke toename van de kwantiteit, de kwaliteit van het Friese paard behouden kunnen blijven en liever nog verbeterd kunnen worden?

Als eerste diende het probleem van de inteelt overwonnen te worden. Immers om uit een genetisch reservoir van zo'n 500 merries en een 10 tal hengsten een wereldwijde populatie op te bouwen met behoud van vruchtbaarheid, vitaliteit en raseigenschappen is geen sinecure.

Nu kan gezegd worden dat deze operatie dankzij een streng stamboekbeleid en de medewerking van de fokkers bij de keuze van de hengst geslaagd is. Nooit werd daarbij ook maar even overwogen om vreemd bloed te gebruiken voor een snelle oplossing van dit probleem. Voorstanders van kruisen met vreemd bloed kwamen altijd van buiten Friesland, maar stuitten

steeds op koppige en eigenzinnige Friezen, die vonden dat een Fries paard een Fries paard moest blijven...

Intussen werd onvermoeibaar verder gewerkt aan de verdere verbetering van het ras binnen de soort, met als oogmerk het fokken van een veelzijdig paard, geschikt voor het aangespannen rijden, maar ook voor de dressuur, voor de samengestelde wedstrijdssport, voor de tuigsport of misschien wel voor de shows in het circus.

Dat in een tijdsbestek van 25 jaar zoveel vooruitgang is geboekt, is natuurlijk de verdienste van verstandige bestuurders en met name inspecteurs zoals Cees Faber en na hem Hendrik Draaijer en Harm Mulder.

Boven alles komt alle eer echter toe aan het Friese paard zelf en de eeuwenoude 'nobele traditie' van fokkers en liefhebbers, die datgene in zijn DNA-structuur hebben weten te verankeren wat ieder mens graag in een paard terugziet: Adel, kracht, liefde en toewijding.

Het exterieur

Het Friese paard is in zijn voorkomen door de eeuwen heen nagenoeg steeds dezelfde gebleven, ook al stelden de verschillende episodes in haar geschiedenis ook soms heel verschillende eisen. Kenmerkend daarin zijn een aantal elementen die zich met woorden moeilijk laten omschrijven, maar alles te maken hebben met begrippen als adel, fierheid en trots. Het zijn precies die kenmerken die de Fries vanuit zijn eigen volksaard en vanuit zijn eigen geschiedenis zo graag in zijn lievelingsdier terugziet, als was het dier in levende lijve een afspiegeling van zijn eigen persoonlijke geschiedenis.... Is het de majesteitlijke zwanenhals, het donkere vriendelijke oog, of zijn het de lange zwarte manen en de lange golvende zwarte staart die het dier zijn aristocratische uiterlijk geven? Waarschijnlijk is het niet één onderdeel afzonderlijk maar het geheel van de delen, dat bij de mens een associatie oproept aan dingen uit een ver verleden, toen trouw en deugd nog ritterlijke eigenschappen waren....

Als we de huidige inspectie van de Koninklijke Vereniging Het Friesch Paarden-Stamboek vragen hoe een Fries Paard er uit zou moeten zien, dan is het eerste wat hij zegt: Zwart!

Witte aftekeningen worden in de fokkerij van het Friese paard als niet gewenst beschouwd, of het moet beperkt blijven tot "enige witte haren voor het hoofd", of hoogstens een klein kolletje.

Kleurslagen in zwart zijn mogelijk, als het maar zwart is.

Het liefst wordt de gitzwarte kleur gezien, maar die is zeldzaam. De meeste Friezen zijn koolzwart en ook ziet men wel bruinzwart of zomerbruin als de zwarte kleur door de inwerking van de zon en zweet op sommige plaatsen neigt naar bruin.

Een Fries paard met enige vorm van witte aftekening wordt op driejarige leeftijd dus niet ingeschreven in het Stamboek.

Behalve de zwarte kleur zijn de weelderigheid van de manentop, de manenkam, de staart en de "vetlokken" aan de benen belangrijke raskenmerken. Het hoofd moet niet groot of lang zijn en het oog helder en vriendelijk. De oren liefst niet te groot en attent en met de punten iets naar binnen wijzend. Het hoofd moet adellijk zijn en sprekend. De hals niet te diep uit de borst en van voldoende lengte en niet te zwaar. Samen met de nek moet zij in de bovenlijn een sierlijk verheven ronding tonen, de 'kap' en daardoor de indruk wekken van de hals van een zwaan. De schoft moet goed ontwikkeld zijn en voldoende doorlopen in de rug. Een schofthoogte tussen de 1.58 en de 1.65 m. is een mooie hoogte voor een Fries paard. De schouder liefst lang en niet steil. De rug goed bespied en ook niet te lang, wat nogal eens voorkomt.

De verbinding van rug via de lendenen naar het kruis is heel belangrijk. Zij moet voldoende sterk zijn om de opgewekte energie vanuit de achterhand over te brengen naar de voorhand.

Het kruis moet enige helling hebben en van voldoende lengte zijn. Het beenwerk is heel belangrijk: Het moet in alle opzichten correct zijn en voldoende hard en droog.

Veel aandacht is de laatste jaren in de fokkerij van het Friese paard gevestigd op de kwaliteit van de beweging. Zo is het belangrijk, dat een Fries paard beschikt over een goede stap: Deze moet ruim zijn en voldoende souplesse tonen.

Het bewegingsmechanisme wordt gekenmerkt door een verheven vooruitgrijpende beweging van de voorbenen met schoudevrijheid en knieactie, die mogelijk gemaakt wordt door een voldoende sterke stuwende en dragende achterhand.

De draf moet vooral ruim zijn. Door een streng selectieproces van honderden jaren zijn ook deze bewegingseigenschappen diep verankerd in de erfelijkheid van het Friese paardenras.

Dat geldt ook voor het unieke karakter van het Friese paard: levendig, intelligent, eerlijk en trouw, altijd bereid om te werken, maar trots als de Friezen zelf...

Een wonder

De meest recente fase van zijn geschiedenis is wel haast een wonder te noemen:

In de meeste landen van Europa: in Duitsland, België, Frankrijk, Groot-Brittannië en Ierland, in Denemarken, Zweden, Zwitserland, Liechtenstein, Luxemburg, Oostenrijk en Hongarije, maar ook in de Verenigde Staten van Amerika, Canada, Chili, Zuid-Afrika, Australië, Nieuw-Zeeland en Japan wordt tegenwoordig gefokt met Friese paarden.

Veel buitenlandse liefhebbers hebben ooit een bezoek gebracht aan de hengstenkeuring in Leeuwarden. Wie daar eenmaal geweest is, is meestal voor het leven besmet met het 'Friezen-virus'...

In deze keuring wordt een strenge selectie gemaakt uit jonge Friese hengsten. Op de middag van de laatste dag laten alle Friese hengsten, ook alle ouderen zich zien, wat altijd ontaard in een formidabele show, een ware demonstratie van schoonheid, vitaliteit en aristocratie van eeuwen her. Zo'n 8000 mensen uit alle delen van de wereld staan dan op de stoelen joelend, klappend en tot tranen toe geroerd. Daar dansen de Friese paarden weer!

Als het eenmaal zover is, is de eigenlijke keuring achter de rug. Voor de eigenaren van de hengsten zijn het buitengewoon spannende dagen, want ze weten het: Er wordt geen millimeter toegegeven op het fokdoel van het Friese paard. Alleen door een zeer streng selectieproces worden de allerbeste hengsten uitgeselecteerd. Deze worden vervolgens zeventig dagen intensief getest tijdens het centraal onderzoek. De weinigen die dan nog overblijven, voldoen aan de allerhoogste eisen, en worden ingeschreven als dekhengst. Toch is het bestaan als dekhengst niet eerder definitief zeker, dan dat na drie jaar is gebleken, dat de hengst zijn voortreffelijke eigenschappen ook aan zijn nakomelingen door kan geven.

De inspectie- en juryleden vormen een strenge selectie en kennen de bloedlijnen van het Friese paard als geen ander. Jaarlijks worden nagenoeg alle Friese paarden over de hele wereld door hen gekeurd. Eigenaren worden voorzien van adviezen en er wordt uitleg gegeven over fokdoel en hoe dat te bereiken is. Zij vormen een essentiële schakel in de voortdurende strijd om een uniform type Fries paard te behouden.

De Koninklijke Vereniging "Het Friesch Paarden-Stamboek" gevestigd te Drachten in Friesland, opgericht in 1879, draagt nu al 125 jaar de zorg en verantwoordelijkheid voor het behoud van dit unieke ras. Zij mag zich daarbij beroepen op een nobele traditie, waarin het imposante levende culturele erfgoed, dat het Friese paard is, bewaard is gebleven voor nieuwe generaties paardenliefhebbers van heden en van toekomst. Het behoud van het Friese paard is nu echter geen zaak meer van Friezen alleen. Dat is nu een taak geworden van fokkers en liefhebbers over de gehele wereld....

Belgisch Stamboek van het Friese Paard – Le Stud-boek Belge du Cheval Frison

In België hebben de eigenaars van Friese paarden zich verenigd in de vzw Belgisch Stamboek van het Friese Paard. Op 20 september 1995 werd het Belgische stamboek officieel erkent als dochterstamboek van het Nederlandse moederstamboek van het Friese paard. Het Belgische stamboek werd daarmee het eerste stamboek dat deze erkenning heeft gekregen.

Het stamboek organiseert jaarlijks fokdagen te Kasterlee (2 juni 2006), Zottegem (13 augustus 2006), Bastogne (20 augustus 2006) en te Zolder (10 september 2006). Op die dagen worden de paarden gekeurd en geprimeerd. De veulens krijgen na de keuring links in de hals een microchip.

De verschillende rubrieken zijn: hengstveulens, merrieveulens, enters, twenters, 3 jarige merries voor opname/ster, 4 jaar en oudere veulenboekmerries De , 4,5,6 jarige stermerries, 7 jaar en oudere stermerries, 3 jaar en oudere veulenboekruinen opname/ster, 3 jaar en oudere stamboekruinen en oudere hengsten, fokgroepen, bestgaand rij- en tuigpaard. Daarnaast heeft het stamboek ook een studieclub die maandelijks vergaderd en enkele thema's uit de fokkerij grondig bespreekt.

Natuurlijk is er ook jaarlijks de uitstap naar de grote hengstenkeuring van het KFPS in Leeuwarden - Friesland.

De laatste jaren zien we in de dressuursport een enorme opkomst van Friese paarden. Vooral de Belgische dressuurruiter Peter Spahn heeft hieraan hard gewerkt. Peter presteert met de Friese hengst Adel op Grand Prix-niveau.

Momenteel werkt hij in Friesland op Stoeterij Het Swarte Paert te Hemrik. Zijn doelstellingen zijn om met het Friese paard te komen tot een deelname aan de wereldkampioenschappen voor dressuurpaarden en tevens ook deel te nemen aan de wereldruiterspelen in 2010. Daarnaast werkt hij aan een doorstroom van Friese combinaties naar inter- en nationaal niveau.

(info op <http://www.frysohuys.com/>)

Maar vele mensen kiezen voor het Friese paard omdat het, naast een fantastisch exterieur een karakter heeft dat zich laat kenmerken door vriendelijkheid, intelligentie, aanpassingsvermogen en een enorme bereidwilligheid om voor mensen te werken. Friese paarden zijn een passie geworden.

Meer informatie kan je vragen bij het stamboek zelf:

Belgisch Stamboek v/h Friese Paard

Lusthofstraat 43, 3550 Heusden-Zolder

Tel.: 011/43.44.10 Fax.:011.43.28.50

E-mail: friesepaard@skynet.be

www.bsfp.be

